

METODIKA DRUHÁ

→ ZÁKLADNÍ FAKTA A SROVNÁNÍ PŘÍBĚHŮ NĚKOLIKA PAMĚTNÍKŮ

Kdy se hodí?

Tento scénář je vhodný pro 90minutovou lekci, ve které chcete probrat nejen základní fakta o represích, ale také se věnovat rozdílným perspektivám pamětníků a vnímání tématu v různých zemích. Teoreticky lze zvládnout i za 45 minut, ale lépe je vyčlenit si dvouhodinovku.

CÍL:

Žák umí zařadit významné události související se sovětskými represemi na časovou osu, uvede jejich příčiny a význam. Analyzuje podobnosti a rozdíly v příbězích několika obětí sovětských represí. Svými slovy shrne, jak represe souvisí s našimi dějinami.

Pomůcky:

Počítač, projektor, reproduktory, tablety, papíry a psací potřeby

Čas

90 minut

Způsob práce:

Žáci sledují videopříběhy několika pamětníků a následně diskutují.

FÁZE 1 / 10 min.

Aktivita: Evokace

Popis:

Viz samostatná metodika „Evokace“

Fáze evokace je při výuce o sovětských represích obzvláště důležitá. Žáci často nemají dostatečné povědomí o daném tématu (narozdíl například od oblíbených témat ze středověku nebo druhé světové války). Proto ho nemusí považovat za důležité a nemusí být ochotni se jím vůbec zabývat. Evokace jim umožní aktivovat dosavadní znalosti a představy, a propojit je s novým učivem. To podnítl jejich zvědavost a motivaci se o problematice dozvědět více. Zároveň tím zjistíte, s jakými představami či mýty žáci do výuky vstupují. Na ty pak můžete ve fázi uvědomění cíleně navázat a uvést je na pravou míru.

Komentáře a tipy

Vyberte dle svých časových možností některou z metod uvedených zvlášť v kapitole Evokace.

FÁZE 2 / 10 min.

Aktivita: Upřesňujeme význam slov

Popis:

Předtím, než žákům pustíte výukové video nebo se pustíte do práce se vzpomínkami pamětníků, je dobré si společně s žáky projít pojmy, které mohou být nejasné. Zde jsme vybrali některé z nich, které se vyskytují ve videu a které jsou zejména mladším žákům málo známé. Pokud ovšem pracujete s žáky, u kterých jste si jisti, že významům těchto slov rozumí, je možné tuto část přeskočit. Níže uvádíme také několik způsobů, jak je možné se významům pojmů naučit.

Varianta 1 PROSTÉ SEZNÁMENÍ

Uvedte pojem, který si myslíte, že by žákům mohl být neznámý, a společně s žáky diskutujte o jeho významu. Nejde o to najít přesnou definici, ale přiblížit význam slov tak, aby byl pro žáky srozumitelný úměrně jejich věku.

Komentáře a tipy

Zde jsou možná méně známá slova a možné definice:

represe – tvrdé potlačování odporu nebo nesouhlasu s režimem

impérium – rozsáhlý stát ovládající mnoho zemí

chaos – naprostý zmatek, nepořádek

teror – násilí páchané na obyvatelstvu k zastrašení

Varianta 2 BINGO

Příprava:

- Připravte 12 karet s definicemi slov.
- Každému žákovi rozdejte náhodný výběr 9 definic ve čtvercové síti 3x3.

Průběh hry:

- Postupně čtěte žákům slova ze seznamu.
- Úkolem žáků je označit na své kartě definici odpovídající danému slovu.
- Vyhrává ten, kdo první označí 3 slova v řadě (vertikálně, horizontálně nebo diagonálně) a zakřičí „Bingo!“.

Varianta 3 HORKÉ KŘESLO

Žák sedí zády k tabuli, zatímco učitel napíše slovo na tabuli. Ostatní žáci musí pak vysvětlit toto slovo studentovi, který sedí zády k tabuli, aniž by ho přímo jmenovali. Žák v horkém křesle pak musí hádat, o jaké slovo jde. Tuto hru lze hrát rychle s několika různými slovy a studenty.

Varianta 4 HLEDÁME DEFINICI

Pro tuto aktivitu je potřeba předem připravit kousky papíru s výrazy a samostatně také s odpovídajícími definicemi. Rozdejte žákům náhodně kousky papíru a požádejte je, aby našli své „partnery“ s odpovídajícím výrazem nebo definicí. Jedná se o rychlou a interaktivní aktivitu, která žáky nutí komunikovat a diskutovat o významech slov, uvést definice do kontextu a přemýšlet kriticky.

Varianta 5 ŽIVÉ OBRAZY

Žáci stojí v kruhu, mají zavřené oči, učitel přečte termín a žáci mají zkusit jeho význam vyjádřit tělem. Pak otevrou oči a komentují se. Je zajímavé, že žák často spontánně vytvoří odpovídající živou sochu, aniž by si byl vědom toho, že termín zná.

agitace – šíření myšlenek a idejí k ovlivnění lidí

archív – sbírka historických dokumentů

perzekuce – pronásledování lidí kvůli jejich názorům či identitě

sovětský – vztahující se k Sovětskému svazu

sabotáž – úmyslné poškození či maření činnosti

špionáž – tajné získávání informací pro cizí mocnost

norma – stanovené pravidlo, míra či požadavek

amnestie – udělení milosti, prominutí provinění

lágr – tábor

Komentáře a tipy

Zde jsou otázky, které je možné zodpovědět po zhlédnutí videa:

1. Kdy a z jakého důvodu vznikly v Sovětském svazu první pracovní tábory?
2. Kolik lidí bylo během existence gulagů vězněno v táborech a kolik jich v nich zahynulo?
3. Jak vypadaly typické pracovní podmínky a denní režim vězňů v gulazích?
4. Kdo všechno se mohl stát obětí uvězněnou v pracovním táboře a z jakých důvodů?
5. Jaký byl osud lidí po propuštění z gulagů a kdy byly tábory oficiálně zrušeny?
6. Proč se tématem Gulagu máme zabývat v naší zemi?

Tip: Místo pouštění celého filmu najednou můžete také pustit video po částech a nechat žáky odhadovat, co se stane dál. Mohou tipovat další fakta či události ještě předtím, než video dopoví příběh. Mohou tím aktivovat své dosavadní znalosti (např. o druhé světové válce, dopadech smrti Stalina apod.).

FÁZE 3 / 15 min.

Aktivita: Video CO TO BYL GULAG

Popis:

Výukové video přehledně shrnuje klíčová fakta o sovětských represích. Poskytuje ucelený makropohled na historický vývoj represí se zaměřením na období Staliny vlády a evropský kontext gulagů.

Video lze využít pro stručné uvedení do problematiky na začátku výuky.

Stačí video pouze pustit a vyzvat žáky, aby se zaměřili na zodpovězení svých dosavadních otázek k tématu či určení zásadních informací.

Zde je odkaz na video: www.gulagxr.eu/video-a-pribehy

Po zhlédnutí videa se nezapomeňte zeptat, co bylo pro žáky nové. Např. pro mnoho žáků v pilotních lekcích bylo nové, že Gulag nebyl jen jeden tábor, ale celý systém táborů. Jiní si neuvědomovali rozsah tohoto systému a počet obětí. Většina žáků pak nevěděla o evropském rozměru represí.

S tím také souvisí otázka, proč se tématem Gulagu máme zabývat v naší zemi.

Před další fází se také můžete zeptat, co by žáci potřebovali vědět dále, aby prohloubili své poznání sovětských represí, a podle toho uzpůsobit výuku.

Z naší zkušenosti žáci většinou chtěli poznat příběh nějakého skutečného pamětníka z naší země. Což také nabízíme jako další možný krok.

Tip: Pokud máte málo času a tématem sovětských represí jste se již zabývali v předchozí výuce, můžete tuto část přeskočit. Případně nahradit tím, že nakreslíte časovou osu a na ni společně s žáky zaznamenate významné události v historii sovětských represí.

Aktivita: Příběhy pamětníků

Popis:

Vzpomínky pamětníka vnášejí do výuky rozměr tzv. malých dějin, a vhodně tak doplňují informace z předchozího videa. Umožňují nahlédnout sovětské represe prizmatem utrpení konkrétního člověka. Všechna videa jsou emočně poměrně náročná, proto připomeňte žákům pravidla, jak postupovat, pokud by sledování příběhu pro někoho bylo psychicky příliš náročné.

V projektu jsme vybrali vzpomínky 10 pamětníků z různých zemí. V této aktivitě můžete společně s žáky zhlédnout vyprávění několika pamětníků a následně pak analyzovat podobnosti a rozdíly např. v příčinách a důsledcích represí, diskutovat o podobnostech a rozdílech historického kontextu různých zemí atd.

Na začátek si vyberte pamětníky, které chcete ve výuce využít.

Zde je odkaz na seznam videí: www.gulagxr.eu/video-a-pribehy

Zde je několik variant, jak je možné pracovat s videem pamětníka.

Vyberte 1 pamětníka, jehož příběh zhlédne společně celá třída. Cílem společného sledování je pomoci zejména mladším žákům naučit se pracovat s pamětnickým vyprávěním. Ukázat jim, čeho si ve vyprávění mohou všimnout.

Zde je několik způsobů, jak mohou žáci s vyprávěním pracovat:

1. Nechte žáky během poslechu zaznamenávat hlavní body příběhu pamětníka. Poté ve dvojicích porovnat své zápisky a vytvořit časovou osu jeho života.
2. Rozdělte video na 3 části. Po každé části zastavte a nechte žáky diskutovat ve skupinách o tom, co se právě dozvěděli a jak na něj příběh působí.
3. Zadejte žákům, aby si během poslechu poznamenali 3 emočně silné momenty z vyprávění. Poté je nechte ve dvojicích tyto momenty analyzovat – proč jsou emoční, co vypovídají o podmínkách v gulagu apod.
4. Rozdejte papíry a nechte každého žáka nakreslit scénu z příběhu, která na něj zapůsobila. Výtvory pak vystavte a diskutujte o nich.

Na závěr požádejte žáky, aby vám pomohli zodpovědět tzv. základní kriminalistické otázky, tj. KDO (je obětí represí), KDY, KDE, PROČ a JAK (jaká forma represe byla použita).

Poté vysvětlíte žákům, že nyní budou podobným způsobem pracovat ve skupinách a jejich úkolem bude zjistit odpovědi na stejné otázky, ale v příbězích jiných pamětníků. Vybídněte je, aby si poznámky udělali na papír.

Poté žáky rozdělte do skupin (např. 4). Každé skupině poskytněte 1 tablet, na kterém připravíte ke spuštění příběh vámi vybraného pamětníka. Každý příběh trvá přibližně 8 minut lze tedy očekávat, že všechny skupiny budou končit přibližně ve stejný čas.

Poté je možné analyzovat podobnosti a rozdíly v příbězích vámi vybraných pamětníků.

Zde je návrh několika způsobů, jak na to:

SPOLEČNÁ ČASOVÁ OSA

Každá skupina dostane velký arch papíru s nakreslenou časovou osou.

Skupiny zapíší na časovou osu 3 klíčové události z příběhu jejich pamětníka – každá jinou barvou.

Vyzvěte žáky, aby si prošli časovou osu a porovnali, v jakých letech a obdobích se příběhy odehrávaly. Případně je možné zaznamenávat události na společnou časovou osu na tabuli – každá skupina jinou barvou.

SROVNÁVACÍ TABULKA

Na tabuli nakreslete tabulku se sloupci: Jméno, Věk, Povolání, Druh represe, Důvod perzekuce.

Skupiny do tabulky doplní informace o svém pamětníkovi.

Vyzvěte k porovnání údajů v tabulce.

Komentáře a tipy

Tip: Ověřte, že žáci příběhu porozuměli. Stačí, když v průběhu sledování nebo na konci videa položíte několik ověřovacích otázek: Kdo je člověk, který k nám mluví? Kdo byla oběť represe? Proč se dostala do gulagu? Atd.

Tip: Pamětníkům není vždy úplně dobře rozumět (slabý hlas, přízvuk). Proto je dobré vždy nechat současně běžet i titulky.

Tip: Pokud nemáte ve škole tablety, ale je možné využívat telefony, můžete požádat žáky, aby pro sledování příběhů vámi vybraných pamětníků používali vlastní telefony. Všechny příběhy jsou snadno dostupné přes stránky našeho projektu na Vimeo.

PĚTILÍSTEK

Každá skupina dostane papír a napíše 5 poznatků, které vyplynou z příběhů pamětníka. Schéma pětilístku může vypadat například takto:

1. **řádek** – jedno slovo, např. jméno pamětníka
2. **řádek** – dvouslovný popis vlastností pamětníka
3. **řádek** – tři slova vyjadřující dějovou složku vyprávění pamětníka
4. **řádek** – věta o čtyřech slovech vztahující se k příběhu pamětníka
5. **řádek** – jednoslovné synonymum, které rekapituluje podstatu či poselství příběhu pamětníka

Např.:

- Jiřina
- statečná, obětavá
- válka, odboj, věznění
- přežila díky pomoci spoluvězeňkyň
- solidarita

Skupiny postupně čtou své pětilístky a diskutují o podobnostech a rozdílech. Diskuzi moderuje učitel, případně můžete požádat některého žáka, aby se role moderátora zhostil.

VÝSTAVA POSTERŮ

Skupiny vytvoří poster shrnující „jejich“ příběh – jméno, život před represí, důvod represe, popis represe, následky.

Postery se vyvěsí a skupiny je navzájem porovnají.

Tip: Vždy jeden ze skupiny zůstává u posterů a je k dispozici pro otázky. Ostatní ze skupiny mohou procházet a prohlížet si postery ostatních. Pak se vystřídají.

GRAFICKÉ ZNÁZORNĚNÍ – VENNŮV DIAGRAM

Skupiny dostanou předkreslený Vennův diagram (2 překrývající se kruhy), případně si ho nakreslí podle vaší instrukce.

Pracují vždy 2 skupiny spolu, případně všichni spolu.

Do průniku napíšou shodné prvky příběhů, do oddělených částí rozdíly.

Žáci si diagramy porovnávají.

Vy, případně vybraný žák, obcházíte skupiny a zaznamenáváte vše, co je v průnicích Vennových diagramů jednotlivých skupin.

Tip: Pokud žáky znáte delší dobu, můžete vyzkoušet experiment. Požádejte žáky, aby se rozpomenuli na nějakou důležitou událost ze života školy, kterou si nejspíš budou všichni pamatovat (např. první školní den, významná exkurze apod.). A poté se jich zeptejte na otázku typu: „Jak byl ten den oblečen ředitel?“, „Jakou barvu měl autobus?“, „Kdo seděl v první řadě?“ apod.

Odpovědi mohou žáci opět napsat na lístečky a ukázat, případně říci přímo. S největší pravděpodobností se odpovědi budou mírně lišit. Tuto ukázkou můžete použít jako demonstraci toho, že člověk nemusí lhát, nicméně jeho či její vzpomínky se mohou v detailech lišit od toho, jak si událost pamatuje někdo druhý. Je to dáno tím, jak funguje lidská paměť. A proto je dobré výpověď pamětníka ověřit či doplnit o informace z dalších zdrojů. Pamětník nám zkrátka může posloužit jako jeden zdroj poznání minulosti, ale neměl by být jediný.

Fáze 5 / 5–20 min.

Aktivita: Reflexe

Popis:

Reflexe na konci hodiny o sovětských represích je důležitá, protože žákům pomůže lépe strukturovat a zažít si získané poznatky o fungování totalitního systému. Donutí je shrnout si hlavní fakta i osudy konkrétních lidí. Zároveň je nutí zamyslet se nad dopadem existence gulagů na jednotlivce i celou společnost a propojit tyto události se současností. Žáci si tak mohou uvědomit hodnotu lidských práv a svobod. Mají prostor vyjádřit vlastní postoje k tématu a položit doplňující otázky. Vy jako učitel/ka získáte zpětnou vazbu o porozumění látce.

Zde jsou tipy, jak na reflexi:

- Pokud jste pracovali ve fázi evokace s myšlenkovou mapou, využijte ji. Nechte žáky do myšlenkové mapy doplnit jinou barvou 5 klíčových slov, která jim utkvěla z hodiny. Následně diskutujte, proč vybrali právě tato slova a jak se prohloubila míra jejich poznání sovětských represí oproti situaci před 40 minutami.
- Pokud jste pracovali v rámci evokace s otázkou „Proč bychom se vůbec o sovětských represích měli učit?“, pak ji položte znovu a požádejte několik žáků, aby reflektovali svůj posun.

Komentáře a tipy

Tip: Pokud jste si jako evokační aktivitu vybrali V-CH-D (vím-chci se dozvědět-dozvěděl jsem se), je dobré ji využít i zde pro formulaci sloupce „Dozvěděl jsem se“. Zde je odkaz na metodiku s evokačními aktivitami.

- Položte 3 otevřené otázky: „Co nového jste se dozvěděli?“, „Jak na vás zapůsobily příběhy pamětníků?“, „Jaké otázky téma vyvolalo?“ a nechte stručně reflektovat ústně či na papír.
- Na tabuli napište „Nejdůležitější poznatky“ a „Otázky k zamyšlení“. Vyzvěte žáky, aby volně doplňovali nápady. Nakonec shrňte a okomentujte příspěvky.
- Zeptejte se na 1–2 věci, které žáky nejvíce zaujaly, a 1–2 otázky, které je napadly. Nechte prostor pro sdílení.
- Anonymní reflexe na papírek – 1 věc, která mě zaujala + 1 otázka k tématu. Kdo chce, může sdílet, kdo nechce, může nalepit na flipchart nebo tabuli.
- Požádejte žáky ve dvojicích nebo menších skupinkách, aby společně vytvořili návrh krátkého textu o sovětských represích, který by se mohl objevit v nově připravované učebnici dějepisu.
- Použijte metodu pětilístku (viz výše) tak, že každý žák (případně ve dvojicích) vyplní pětilístek takto:

1. řádek – předvyplněné – DNEŠNÍ PŘÍBĚHY

2. řádek – dvouslovný popis vlastností pamětníků

3. řádek – tři slova vyjadřující společnou dějovou složku vyprávění pamětníků

4. řádek – věta o čtyřech slovech shrnující téma pamětníků

5. řádek – jednoslovné synonymum, které rekapituluje podstatu či hlavní společné poselství příběhů pamětníků

Poté vyzvěte, aby ten, kdo chce, přečetl svůj pětilístek. Zároveň запиšte na tabuli synonyma z 5. řádku jednotlivých žáků. Vznikne vám tak před očima sbírka hodnot, např. přátelství, láska, solidarita, odvaha..., o kterých poté můžete společně s žáky diskutovat.

- Požádejte žáky, aby se ztišili a zavřeli oči. Položte žákům otázku, zda si myslí, že by se v období stalinismu chovali jinak než většina, nebo by se přizpůsobili. Upozorněte je, že odpověď nechcete slyšet. Nechte je minutu v tichosti přemýšlet. Pokud někdo bude chtít svůj názor sdílet, umožněte mu to, ale rozhodně nikoho nenuťte, aby na otázku odpovídal nahlas!
- Pokud máte více času a rádi debatujete, můžete třídu rozdělit do dvou týmů a debatovat na téma: „Represivní systémy vznikají vždy vinou vedení země, nikoli obyčejných lidí.“

Rozdělte třídu na 2 týmy – PRO a PROTI dané tezi.

- Každý tým má 5 minut na přípravu argumentů.
- Nejprve představí argumenty tým PRO.
- Pak tým PROTI.
- Poté mohou týmy reagovat na argumenty protistrany.
- Závěrečné shrnutí nejsilnějších protiargumentů.

Další témata na debatu:

- Hrůzy represivních režimů se již nemohou opakovat v moderní době.“
- Každý člověk je za své činy v represivním systému plně zodpovědný.“
- Represivní systémy mají vždy podporu alespoň části obyvatelstva.“

- U debaty je důležité stanovit jasná pravidla, časový limit a závěrečné zhodnocení argumentů obou stran. Lze také hlasovat o „vítězi“, je třeba zdůraznit, že jde o trénink kritického myšlení.

Pokud máte čas a jste na to zvyklí, můžete vyslovit otázky, např.:

Co mi tato hodina dala?

Za co bych chtěl pochválit kohokoli v této místnosti (včetně sebe)?

Co podle mě zapříčinilo takové zlo?

Je téma Gulagu ještě dnes důležité?

Co by se dalo udělat pro uctění památky obětí represí?

Co můžu udělat já, aby se něco podobného neopakovalo?

Vyzvěte žáky, aby se pohodlně usadili v kruhu. Počkejte, až se ztiší, a vezměte si „mluvící kámen“. Mluvící kámen znamená, že mluvit může jenom ten, kdo má daný předmět v ruce. Mluví stručně a pouze k věci. Stručně zrekapitulujte jednotlivé části hodiny. Požádejte žáky, aby se (kdo chce) vyjádřili k otázkám či sdělili ostatním cokoli, co považují za důležité a co se váže k tématu. Kdo nechce mluvit, předá kámen dál a nebude k tomu nikým nucen.

HODNOCENÍ

Kriteriální hodnocení žákovského pokroku je při výuce (nejen) o sovětských represích důležité, protože umožňuje učiteli lépe diagnostikovat úroveň porozumění žáků klíčovým faktům, rozvoj jejich historického myšlení a postojů k etickým hodnotám. Reflexe naplnění kritérií také poskytuje zpětnou vazbu pro další výuku. Věříme, že máte nastaven svůj vlastní systém hodnocení odpovídající vašim cílům. Zde uvádíme námět, jak je možné například nastavit systém hodnocení včetně možných příkladů žákovských odpovědí. Předpokládáme tři úrovně zvládnutí tématu.

ZÁKLADNÍ ÚROVEŇ

Popis kritérií:

Žák dokáže uvést pouze základní fakta o fungování gulagů. Pouze velmi rámcově je zařadí do historického období existence SSSR. Uvede stručný příběh konkrétního vězně. Vztah příčin a důsledků vnímá povrchně. Žák dokáže uvést 1–2 podobnosti nebo rozdíly mezi příběhy pamětníků. Analýza je velmi povrchní. Neprojevuje výraznější zájem o problematiku porušování lidských práv a demokratických hodnot.

Příklad projevu žáka:

„Gulagy byly v Rusku, protože tam byl Stalin a nutil lidi tvrdě pracovat. Pan Novák tam byl uvězněn.“

„Pan Novák i pan Svoboda byli ve vězení, ale pan Svoboda déle.“

STŘEDNÍ ÚROVEŇ

Popis kritérií:

Žák umí popsat fungování gulagů, časově je zařadit do období stalinismu a je schopen rozlišovat mezi několika druhy represí. Analyzuje konkrétní příběh vězně. Žák porovnává příběhy pamětníků a nachází v nich některé podobnosti a rozdíly. Analýza je spíše popisná. Dokáže popsat několik příčin a důsledků represí. Diskutuje o problematice a pokládá otázky. Projevuje částečné pochopení pro hodnoty demokracie a lidských práv.

Příklad projevu žáka:

„Vězni v gulazích pracovali v nelidských podmínkách. Nejhorší to bylo za vlády Stalina. Myslím, že to bylo nespravedlivé. Není to porušování lidských práv?“

„Pana Nováka i pana Svobodu uvěznili na základě falešných obvinění, ale pan Svoboda strávil ve vězení více let.“

VYSOKÁ ÚROVEŇ

Popis kritérií:

Žák dokáže detailně popsat fungování gulagů, rozlišuje mezi různými druhy represí. Dokáže vysvětlit historické souvislosti jejich vzniku a vývoje, včetně příčin a důsledků. Popíše, jak se represe měnily v čase. Žák detailně analyzuje příběhy pamětníků, nachází v nich řadu podobností i rozdíly. Komparace je komplexní a propojuje detaily jednotlivých osudů. Žák dokáže vysvětlit příčiny identifikovaných shod a odlišností. Aktivně diskutuje o tématech demokracie, svobody a lidských práv.

Příklad projevu žáka:

„Gulagy byly tábory v Sovětském svazu, kam posílali lidi na nucené práce. Začaly vznikat po revoluci, když se komunisti dostali k moci. Nejdřív šlo hlavně o jejich odpůrce, ale pak za Stalina se to rozšířilo a mohl tam skončit kdokoliv, kdo se jim nelíbil, nebo s nimi nesouhlasil. V době, kdy probíhala kolektivizace a budování továren ve 30. letech, zavírali spoustu lidí. Museli tam dělat těžkou a nebezpečnou dřinu, často někde na Sibiři nebo při stavbě továren. Hodně jich tam umřelo.“

I přes určité společné rysy se osudy pana Nováka a Svobody zásadně lišily. Oběma byla upřena spravedlnost, když byli uvězněni na základě vykonstruovaných obvinění. Nicméně zatímco pan Novák byl jako řadový občan deportován na nucené práce do gulagu v nehostinných podmínkách Sibiře, pan Svoboda strávil roky vězněním ve věznici. Ačkoli obě situace byly kruté, pan Novák čelil ještě tvrdší realitě likvidačních pracovních táborů, kde mnozí vězni umírali vyčerpáním a nemocemi. Na rozdíl od něj tak pan Svoboda unikl těm nejhorším útrapám. Oba příběhy ukazují na zvláštní a nemilosrdnost komunistické diktatury, když rozhodovala o osudech lidí. Z morálního hlediska je to hrozné. Proto je důležité bránit demokracii a svobodu, aby se takové věci už nestaly.“